

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปผลและตอบคำถามข้อสมมติฐานได้ว่า ในทุกด้านของความสุขไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพ ต่างส่งผลกระทบต่อระดับความสุขโดยรวม และทั้ง 5 ด้านของความสุขนี้ สามารถใช้เป็นตัวแปรต้นที่อธิบายความสุขโดยรวมได้คืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับองค์ประกอบของความสุขในแต่ละด้านนั้น มีเพียงบางตัวแปรที่สามารถอธิบายความสุขในแต่ละด้านได้

โดยที่ด้านเศรษฐกิจมีตัวแปรเพียง 3 ตัวแปรจากทั้งหมด 11 ตัวแปรคือ ความสุขที่ได้จากงานที่ทำ ความสุขจากการทำงาน และความเป็นอิสระในการประกอบอาชีพไม่ถูกกีดกัน ในด้านสังคมมี 8 ตัวแปร จาก 27 ตัวแปร ที่สามารถใช้อธิบายด้านสังคม ได้แก่ ความสุขจากคนในสังคม ความรู้เกี่ยวกับชุมชน ความรู้สึกเชิงลบกับชุมชนของตนเอง ความรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในชุมชน ความรู้ความเข้าใจในการทำอาหาร/วัฒนธรรม/ประเพณี ระดับการอาสาช่วยเหลือชุมชน ความสุขจากครอบครัว และความสำเร็จในการศึกษา ด้านการเมืองมีตัวแปรอธิบาย 4 ตัวจากทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ ความเป็นอิสระทางการเมือง ความเป็นอิสระในการเข้าถึงสื่อ การได้รับผลเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง สำหรับความสุขด้านสิ่งแวดล้อมมีตัวแปรอธิบายได้ 4 ตัวแปรจากทั้งหมด 6 ตัวแปร คือ การมีที่ดินในการเกษตรเพื่อยังชีพ ความหลากหลายทางสิ่งแวดล้อม พื้นดินและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมมีความสะอาดและปลอดภัย และความสุขทางด้านสุขภาพ จากทั้งหมด 17 ตัวแปรมีเพียง 7 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการเคลื่อนไหวของร่างกายในการช่วยเหลือตนเอง ระดับสุขภาพของร่างกาย ระดับสุขภาพของจิตใจ ความคิดในทางลบกับการดำเนินชีวิตที่ดำเนินอยู่ ระดับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา/ปฏิบัติธรรม ระดับการบริจาคสิ่งของหรือเงิน และระดับการเสพสารเสพติด

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อตัวแปรหรือองค์ประกอบในความสุขด้านใดก็ตามที่เป็นคำถามเชิงลบ เช่น ความคิดในเชิงลบกับการดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ในด้านสุขภาพ (E7) หรือการได้รับผลเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (C4) ค่าสัมประสิทธิ์ที่เป็นลบนั้น หมายความว่า หากระดับความสุขเพิ่มขึ้น ระดับความรู้สึกในเชิงลบก็จะมิติศทางที่ตรงกันข้ามกับความสุข หรือพูดได้อีกนัยหนึ่งว่าการมีระดับความสุขที่เพิ่มขึ้นนั้นผลกระทบเชิงลบก็จะลดลง

และข้อสรุปของผลการทดสอบอีกหนึ่งข้อสมมติฐานคือ ระดับความสุขโดยรวมและระดับความสุขในแต่ละด้านนั้นไม่สามารถที่จะอธิบายลักษณะทางประชากรได้ทั้งหมด และมีเพียง 4 ตัวแปรในลักษณะทางประชากรที่ไม่มีความสัมพันธ์ใดๆกับความสุขในด้านต่างๆคือ รายเฉลี่ยต่อเดือน ศาสนา และภาระหนี้สิน นอกจากนั้นจะสังเกตได้ว่าไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามใดเลยที่เลือกตอบในความรู้สึกสุขทุกข์มากที่สุด (0)

ในส่วนของการประมาณค่าสมการโดยวิธีการถ่วงน้ำหนัก เป็นการแสดงให้เห็นในรูปแบบสมการเพื่อแสดงถึงตัวแปรด้านความสุขที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ และพบว่ากลุ่มประชากรนั้นให้ความสำคัญทางด้านสุขภาพเป็นสำคัญ กล่าวสรุปได้ว่า หากนักการวางแผนต้องการที่จะเพิ่มระดับความสุขให้กลุ่มบุคคลกลุ่มดังกล่าวแล้วนั้น ต้องเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านความสุขด้านสุขภาพเป็นสำคัญ อันเนื่องเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในค่าเฉลี่ยด้านสุขภาพไปหนึ่งหน่วยแล้วนั้นก็จะส่งผลให้มวลรวมของค่าเฉลี่ยความสุขนั้นเพิ่มมากขึ้นมากกว่าด้านอื่นๆเพิ่มขึ้นในอัตราที่เท่ากัน อันเป็นผลมาจากตัวทวิคูณนั่นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างและการใช้ได้จริงของดัชนีชี้วัดระดับความสุขของกลุ่มผู้สูงอายุ ควรทำการทดลองซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างเดิม หรือเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่าง โดยคงลักษณะดัชนีและกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุต่างชุมชน เพื่อทดสอบถึงความแม่นยำ (Validity) เชื่อถือได้ (Reliability) ความไวของการวัด (Sensitivity) ต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น และป้องกันการโน้มเอียงของข้อมูลหรือทัศนคติส่วนบุคคล เช่น ตอนที่ทำการสัมภาษณ์นั้นอาจจะรู้สึกเป็นทุกข์มาก หรือมีความสุขมาก เป็นต้น หรือทำการวัดระดับความสุขเชิงเปรียบเทียบของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวและผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งที่มีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น (อรทัย อาจอ่ำ, 2553: 179)

2. การวัดระดับความสุขในแต่ละพื้นที่อาจมีตัวแปรที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของพื้นที่ที่ทำการสำรวจ

5.3 การนำไปใช้ (Implication)

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรวางแผนหรือกำหนดนโยบายเพื่อรองรับจำนวนผู้สูงอายุ โดยเน้นในเรื่องของสุขภาพ (ตามผลของการศึกษา) เพื่อนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานของสินค้าและบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุอย่างแท้จริง (Pure Public Goods) กล่าวคือ ช่องว่างการปฏิบัติของผู้ที่จ่ายเงินต่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อรักษาสุขภาพ เช่น ผู้สูงอายุที่ถือสิทธิบัตรทอง ยังได้รับการรักษาและดูแลที่ดีน้อยกว่าการรักษาแบบการใช้สิทธิแบบทั่วไปมาก ดังนั้นหน่วยงานในท้องถิ่นควร

มีการวางแผนระยะยาวในการสร้างกองทุนเพื่อสุขภาพ เช่น การสานต่อของโครงการเงินออมวันละบาท กองทุนเพื่อสุขภาพที่ปันปลาย การเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาขั้นพื้นฐานของสถานอนามัย หรือแม้แต่การจัดตั้งหน่วยงานที่คอยให้ความรู้ การปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย ลดช่องว่าง และความยากลำบากในการเข้าถึงการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ สำหรับหน่วยงานทางภาครัฐ ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ความพร้อมทางเครื่องมือแพทย์ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนปริมาณสถานที่ในการรองรับผู้ป่วยสูงอายุและผู้ป่วยกลุ่มอื่น หรือลดจำนวนของผู้ป่วยก่อนนำส่งโรงพยาบาล

2. ในแต่ละพื้นที่นั้นควรมีการจัดวัดความพึงพอใจ (Preference) หรือ ความต้องการตามความสามารถ และความเป็นไปได้จากกลุ่มผู้สูงอายุ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การโหวต (Voting) เป็นต้น เพื่อสร้างนโยบายหรือสินค้าสาธารณะ (Public Goods) เพื่อลดและแก้ไขปัญหาที่ผู้บริโภคนแต่ละกลุ่มที่มีความต้องการที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น การตั้งศูนย์บริการสุขภาพประจำท้องถิ่น การรวมกลุ่มการทำตุ่งเพื่อจัดจำหน่าย หรือการรวมกลุ่มเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นต้น

3. ระดับความสุขแต่ละระดับนั้น ยังสามารถนำหลักคำสอนศาสนา เช่น เรื่องคุณธรรม จริยธรรม การมีจิตสาธารณะ การบริจาคทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ อาหาร เงิน แก่ผู้เดือดร้อน การส่งเสริมหรือสร้างจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสัมพันธภาพในครอบครัว สอดแทรกเพื่อยกระดับความสุขในกลุ่มผู้สูงอายุให้สูงขึ้นได้ จากข้อมูลการสำรวจภาวะสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (อ้างถึงใน รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553: 42-52) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีความเคร่งในศาสนา มีถึงร้อยละ 74 ที่มีความสุขมาก แต่เมื่อระดับความเคร่งในศาสนาตกลงก็จะทำให้ระดับความสุขนั้นลดลงด้วย

4. ควรมีการส่งเสริมนโยบายการทำงานของกลุ่มผู้สูงอายุในระบบมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้สูงอายุนั้นมีคุณค่าและเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ หรือการสร้างนโยบายการวางแผนการออม กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุนั้นสามารถพึ่งพิงตนเองได้ ไม่เป็นภาระของบุคคลในครอบครัวและช่วยลดความยากจนของผู้สูงอายุ โดยในงานบทความของ กุศล สุนทรธาดา (2553: 80) แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังทำงานในภาคการเกษตรกรรมเพื่อช่วยสมาชิกในครัวเรือนและประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และเป็นงานนอกระบบมากกว่าในระบบ นอกจากนี้บทความยังกล่าวไว้อีกว่า ควรมีการจัดตั้งการออมทั้งแบบบังคับและสมัครใจ หรือมีการใช้นโยบายมาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุและจัดหาเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับผู้สูงอายุในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น